

EIROPAS KOMISIJA

Briselē, 21.5.2012.
COM(2012) 226 final

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

Romu integrācijas valstu stratēģijas: pirmais solis ES programmas īstenošanā

{SWD(2012) 133 final}

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI

Romu integrācijas valsts stratēģijas: pirmais solis ES programmas īstenošanā

1. IEVADS

Pēdējos gados romu situācija¹ ir arvien vairāk nākusi politiskās uzmanības centrā Eiropā. Romi, kas ir Eiropas lielākā minoritāte – 10 līdz 12 miljoni cilvēku –, ļoti bieži cieš no rasisma, diskriminācijas un sociālās atstumtības un dzīvo lielā nabadzībā, viņiem trūkst piekļuves veselības aprūpei un pienācīgiem mājokļiem. Daudzas romu sievietes un bērni cieš no vardarbības un ekspluatācijas un no cilvēku tirdzniecības², tostarp pašu kopienā. Daudzi romu bērni neapmeklē skolu, bet gan klaiņo ielās. Nepietiekama izglītība un diskriminācija darba tirgū ir novedusi pie liela bezdarba un neaktīvo iedzīvotāju īpatsvara vai romu nodarbinātības zemas kvalitātes, zema prasmju līmeņa un slikti apmaksātos darbos. Tādējādi tiek zaudēts potenciāls un vēl vairāk apgrūtinātas iespējas panākt izaugsmi³. Tādēļ romu labāka integrācija ir absolūti nepieciešama gan no morālā, gan ekonomiskā viedokļa, bet tādēļ būs nepieciešams mainīt lielas sabiedrības daļas un arī romu kopienu locekļu uzskatus.

Dalībvalstīm ir galvenā atbildība un kompetences, lai mainītu marginalizēto iedzīvotāju grupu stāvokli, tādēļ atbalsts romiem pirmām kārtām ir dalībvalstu ziņā. Lai sniegtu tām atbalstu šīs situācijas risināšanā, ES ir darījusi pieejamu plašu juridisko, politisko un finanšu instrumentu klāstu. Kaut arī konkrētie valsts apstākļi, vajadzības un nepieciešamie risinājumi Eiropā ir krietni atšķirīgi, kopīgās pārvietošanās brīvības un pamattiesību vērtības un kopīgie mērķi nodrošināt politisko stabilitāti, ekonomikas uzplaukumu, sociālo kohēziju un solidaritāti starp dalībvalstīm rada nepieciešamību pēc Eiropas iesaistes romu integrācijas politikā. Turklāt joprojām sarežģītajai situācijai saistībā ar to romu, kuri ir ES pilsoņi, pilnīgu integrāciju sabiedrībā ir tieša ietekme uz ES plašāka mēroga attiecībām ar trešām valstīm, piemēram, saistībā ar vīzu prasībām, ko dažas trešās valstis piemēro konkrētu dalībvalstu valstspiederīgajiem⁴.

Tādēļ Eiropas Komisija 2011. gada 5. aprīlī pieņēma ES programmu attiecībā uz Romu integrācijas valsts stratēģijām līdz 2020. gadam⁵, aicinot dalībvalstis sagatavot

¹ Šā dokumenta izstrādātāji, tāpat kā vairākas starptautiskās organizācijas un romu grupu pārstāvji Eiropā terminu „romi” attiecina uz vairākām dažādām grupām (piemēram, romiem, sintiem, kaliem, čigāniem, romanišeliem, bojašiem, aškaliem, „ēģiptiešiem”, jenišiem, domiem, lomiem), kā arī ietver nomadus (*travellers*), nenoliedzot šo grupu īpašās dzīvesveida un stāvokļa iezīmes un atšķirības.

² Eiropola 2011. gada Organizētās noziedzības apdraudējuma novērtējums, 26. lpp.

³ *Economic costs of Roma exclusion*, Pasaules Banka, 2010. gada aprīlis, http://siteresources.worldbank.org/EXTROMA/Resources/Economic_Costs_Roma_Exclusion_Note_Final.pdf.

⁴ Skatīt, piemēram, bažas, ko paudusi Kanāda saistībā ar konkrētu dalībvalstu valstspiederīgo iesniegtiem patvēruma pieteikumiem.

⁵ Komisijas paziņojums „ES programma attiecībā uz romu integrācijas valsts stratēģijām līdz 2020. gadam”, COM (2011) 173, 5.4. 2011. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas 2011. gada 16. jūnija atzinumā "Romu sociālās autonomijas pastiprināšana un integrācija Eiropā", CESE 998/2011,

vai pārskatīt romu integrācijas valsts stratēģijas⁶, lai efektīvāk risinātu uzdevumus romu integrācijas jomā nolūkā līdz šīs desmitgades beigām reāli uzlabot situāciju. ES valstu un valdību vadītāji⁷, apstiprinot programmu, norādīja, ka, neraugoties uz ekonomisko un finansiālo krīzi, romu iekļaušana kļūst par visu dalībvalstu svarīgu prioritāti.

ES programmas mērķis ir palīdzēt dalībvalstīm ieviest reālas izmaiņas romu dzīvē, mainot pieeju viņu iekļaušanai. ES tiesību akti jau tagad aizliedz diskrimināciju rases vai etniskās izcelsmes dēļ izglītībā, nodarbinātībā, veselības aprūpē un mājokļu jautājumos, kā arī citās jomās, taču ar tiesību aktiem vien ir par maz – dalībvalstīm nepieciešams izstrādāt un īstenot integrētu un ilgpējīgu pieeju, kurā apvienoti pasākumi dažādās jomās, tostarp izglītības, nodarbinātības, veselības aprūpes un mājokļu jomā.

ES programma romu iekļaušanu pirmo reizi izvirza par ES mēroga jautājumu un to nepārprotami sasaista ar ES izaugsmes stratēģiju „Eiropa 2020”⁸. Romu pastāvīgai ekonomiskai un sociālai marginalizācijai ir tieša ietekme uz stratēģiju. Trīs no pieciem stratēģijas „Eiropa 2020” galvenajiem mērķiem ir tieši saistīti ar ES romu iekļaušanas programmas mērķiem: cīņa pret nabadzību un sociālo atstumtību, nodarbinātības līmeņa celšana un priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšana, vienlaikus palielinot augstākās izglītības ieguvēju skaitu. Lai gūtu pietiekamus panākumus stratēģijā „Eiropa 2020” iekļauto nodarbinātības, sociālās iekļaušanas un izglītības mērķu sasniegšanā, dalībvalstīs, kurās ir lielāks romu iedzīvotāju īpatsvars, būs nepieciešams reāls un ātrs romu situācijas risinājums.

ES fondi (jo īpaši struktūrfondi) varētu būt spēcīgs līdzeklis, lai uzlabotu nelabvēlīgos apstākļos dzīvojošu grupu, piemēram, romu, sociāli ekonomisko situāciju, tomēr no 26,5 miljardiem euro, kas piešķirti dalībvalstu pasākumu atbalstam sociālās iekļaušanas jomā laikposmā no 2007. līdz 2013. gadam, pārāk maz līdzekļu nes labumu nelabvēlīgos apstākļos dzīvojošām romu kopienām.

Eiropas Komisija ir apņēmusies novērtēt romu integrācijas valsts stratēģijas un sniegt ziņojumu Eiropas Parlamentam un Padomei, un tas ir šā paziņojuma nolūks. Savā novērtējumā Komisija apsver arī daudzus pilsoniskās sabiedrības un citu ieinteresēto personu pienesumus, kā arī idejas, kas tika paustas Eiropas platformas romu iekļaušanai ārkārtas sanāksmē, kura notika Briselē 2012. gada 22. martā.

Romu integrācijas valsts stratēģiju pieņemšana veicinās patiesas izmaiņas romu iedzīvotāju dzīvē. Nākamajā posmā galvenā uzmanība jāpievērš uz īstenošanu balstītiem rīcības plāniem, kuros paredzēti konkrēti pasākumi, kas atbilst romu iekļaušanas mērķiem, un to īstenošanai paredzēti skaidri termiņi un pienācīgs finansējums.

un Reģionu komitejas 2011. gada 14. decembra atzinumā "ES programma attiecībā uz romu integrācijas valsts stratēģijām līdz 2020. gadam", CdR 247/2011 pausts spēcīgs atbalsts ES programmai.

⁶ Šajā paziņojumā termins „stratēģija” ir attiecināms gan uz politikas pasākumu, gan stratēģiju integrētiem kopumiem.

⁷ Eiropadomes 2011. gada 23. un 24. jūnija secinājumi EUCO 23/11, pamatojoties uz EPSCO Padomes 2011. gada 19. maija secinājumiem par ES programmu attiecībā uz romu integrācijas valsts stratēģijām līdz 2020. gadam, 106665/11.

⁸ http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm

2. VALSTU STRATĒGIJU NOVĒRTĒJUMS

Līdz 2012. gada martam visas dalībvalstis bija iesniegušas romu integrācijas valsts stratēģiju vai atbilstošu politikas pasākumu kopumu plašākā sociālās iekļaušanas politikā. Dažas dalībvalstis nolēma pārskatīt savas esošās stratēģijas, lai tās saskaņotu ar ES programmu, bet citas izstrādāja savu pirmo valsts stratēģiju. Valstu stratēģijas atšķiras atkarībā no romu iedzīvotāju skaita un uzdevumiem, kādi dalībvalstīm jārisina⁹.

Komisijas novērtējumā galvenā uzmanība pievērsta dalībvalstu pieejām četrās galvenajās jomās – izglītības, nodarbinātības, veselības aprūpes un mājokļu jomā – un tam, kā tiek risinātas strukturālās prasības (sadarbība ar pilsonisko sabiedrību, reģionālajām un vietējām iestādēm, uzraudzība, diskriminācijas nepieļaušana un valstu kontaktpunktu izveide), kā arī finansējums. Katrā sadaļā apkopojuma tabulā norādītas tās dalībvalstis, kuras ierosina ieviest konkrētus pasākumus, kādi prasīti ES programmā¹⁰. Dalībvalstis, kas nav uzskaitītas, nav sniegušas ziņas par šādiem pasākumiem, un tām nepieciešams pievērsties šiem specifiskajiem jautājumiem, ja tie ir būtiski romu iedzīvotājiem.

Pamatojoties uz novērtējumu, politisko ieteikumu kopums katrā nodaļā norāda, kādām prioritātēm dalībvalstīm, ņemot vērā to vietējos apstākļus, būtu turpmāk jāpievēršas, lai izpildītu saistības. Šie politikas ieteikumi būtu jāiekļauj vispārējā programmā cīņai pret nabadzību un atstumtību.

2.1. Četras galvenās jomas

(a) Izglītība

ES mērķis ir panākt, ka visi romu bērni pabeidz vismaz pamatskolu un viņiem ir pieejama kvalitatīva izglītība¹¹.

Visas dalībvalstis atzīst izglītības nozīmi, un vairums ir noteikušas mērķus, kas parasti pārsniedz minimuma standartu, kāds noteikts ES programmā – pamatskolas pabeigšanu –, aptverot plašāku izglītības spektru, sākot no pirmsskolas¹² līdz vidējai un pat augstākajai izglītībai.

Saskaņā ar valstu tiesību aktiem visiem skolas vecuma bērniem ES ir jāapmeklē skola. Taču nesenajā apsekojumā, ko veica Pamattiesību aģentūra, tika konstatēts, ka vairākās dalībvalstīs vismaz 10 % romu bērnu vecumā no 7 līdz 15 gadiem skolu

⁹ Malta nepieņēma romu integrācijas valsts stratēģiju, jo tās teritorijā romu iedzīvotāju skaits ir neliels.

¹⁰ Apkopojuma tabulās četrās politikas jomās konsekventi aplūkoti divi jautājumu kopumi: **mērķi**, proti, vai stratēģijas apstiprina vispārējo ES mērķi konkrētā jomā, kas izvirzīts ES programmā, un vai tajās ir izvirzīti konkrēti, specifiski un izmērāmi mērķi; un **pasākumi** (gan vispārējie, gan konkrēti uz romiem vērstie).

¹¹ ES mērķi romu integrācijas jomā tika izklāstīti 2011. gada 5. aprīļa paziņojumā „ES programma attiecībā uz romu integrācijas valsts stratēģijām līdz 2020. gadam”, COM (2011) 173.

¹² *Preventing Social Exclusion through the Europe 2020 strategy - Early Childhood Development and the Inclusion of Roma Families* – Eiropas platformas romu iekļaušanai oficiāls ziņojums Beļģijas prezidentūras laikā, ko izstrādāja UNICEF un Eiropas Sociālā observatorija sadarbībā ar Beļģijas Sociālās integrācijas federālo plānošanas dienestu, 2011. gads; <http://www.ecdgroup.com/pdfs/Preventing-Social-Exclusion.pdf>.

neapmeklē¹³. Tā kā tas ir pirmais solis ceļā uz pamatprasmju iegūšanu, dalībvalstīm būtu jācenšas paaugstināt skolas apmeklētības līmeni. Īpaši, lai veicinātu pamatskolas izglītības iegūšanu, dalībvalstīm būtu jāveicina bērnu uzņemšana pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, skolotāju un starpnieku apmācība un romu skolēnu iekļaušana parastajās skolās.

Vairākās dalībvalstīs ir paredzēti pasākumi, lai mazinātu vidusskolas mācību priekšlaicīgu pārtraukšanu, bet dažās dalībvalstīs tiek paredzēts palielināt romu studentu līdzdalību augstākajā izglītībā.

Pasākumi bērnu izglītības līmeņa celšanai

ES programmā prasītie pasākumi	Dalībvalstis, kas tiem pievērsušās ¹⁴
Vispārējā mērķa apstiprināšana	BE, BG, CZ, DK, DE, EE, IE, EL, ES, IT, CY, LV, LT, LU, HU, AT, PL, PT, RO, SI, SK, FI, UK
Konkrēti mērķi atšķirību mazināšanai izglītības jomā	BE, BG, CZ, EL, ES, IT, CY, LU, HU, AT, PL, PT, RO, SI, SK, FI, UK
Kvalitatīvas pirmsskolas izglītības un aprūpes pieejamības paplašināšana	CZ, EL, ES, IT, CY, LV, HU, AT, PL, PT, RO, SI, SK, FI
Pasākumi nolūkā nodrošināt, ka visi romu bērni pabeidz vismaz pamatskolu	BE, BG, DE, EE, IE, EL, ES, FR, IT, LV, LU, HU, NL, PT, RO, SI, SK, FI, SE, UK
Vidējās izglītības priekšlaicīgas pārtraukšanas mazināšana	BG, CZ, IE, EL, ES, FR, IT, HU, AT, PL, PT, RO, SK, FI, UK
Līdzdalības palielināšana augstākajā izglītībā	CZ, ES, IT, HU, PT, FI
Pasākumi segregācijas novēršanai	CZ, EL, ES, HU, PL, RO, SK
Atbalsta pasākumi	BE, CZ, EE, IE, ES, IT, CY, LV, LT, HU, AT, PL, PT, RO, SI, SK, FI, SE, UK

Vairākas dalībvalstis paredz papildu atbalsta pasākumus, piemēram, romu valodas mācīšanas un apguves programmas, mācību atbalsta programmas, piemēram, atbalsts pēc mācību pārtraukšanas vai „otras izdevības” mācības, vecāku izglītība, tostarp starpniecība, un izpratnes vairošana par izglītības nozīmi.

¹³ Apsekojumā tika konstatēts, ka Grieķijā, Rumānijā, Bulgārijā, Itālijā un Francijā skolu neapmeklē vismaz 10 % bērnu vecumā no 7 līdz 15 gadiem – viņi vai nu joprojām ir pirmsskolas līmenī, vai nav uzsākuši mācības, izlaiduši mācību gadu, pārtraukuši mācības pavisam, vai jau strādā. Šis īpatsvars visaugstākais ir Grieķijā – tur skolu neapmeklē vairāk nekā 35 % romu bērnu (*The situation of Roma in 11 EU Member States; Survey results at a glance*. Pamattiesību aģentūra, Pasaules banka, ANO Attīstības programma, 2012. gads).

¹⁴ Dalībvalstis tiek iekļautas sarakstā, ja to attiecīgās stratēģijas attiecas uz tabulā uzskaitītajiem pasākumiem.

Romu iekļaušanu izglītībā veicinošo pasākumu piemēri

Iesaistot palīgus un starpniekus, kas paši ir romi, **Slovēnija** cenšas romu bērnus iekļaut izglītības pasākumos (pirmsskolas līmenī) cik iespējams agrīnā posmā. Uzlabojot izglītības sniedzēju apmācības kvalitāti un sniedzot lielāku atbalstu mācību tīkliem, tiks ievērojami palielināts romu bērnu īpatsvars vispārizglītojošo skolu beidzēju vidū (Ļubļanā vidusskolas izglītību iegūst vidēji 54,3 %, bet romu īpatsvars ir 18,7 %). Turklāt uzmanība tiek pievērsta romu kultūras un mantojuma popularizēšanai.

Spānija veido jaunas starpniecības programmas, lai palīdzētu samazināt mācību priekšlaicīgas pārtraukšanas un kavēšanas gadījumu skaitu (pamatizglītības sektorā mērķis ir panākt samazinājumu no 22,5 % pašlaik līdz 15 % līdz 2015. gadam un 10 % līdz 2020. gadam).

Kauhajoki modelis **Somijā** balstās uz trim instruktoriem, kuriem ir romu izcelsme. Pirmsskolas skolotājs sniedz atbalstu bērniem un ģimenēm, kas piedalās pirmsskolas izglītībā; īpašo vajadzību palīgs sniedz atbalstu vispārizglītojošo skolu skolēniem; bet īpašs speciālists sniedz atbalstu jauniešiem mācību turpināšanā un darba atrašanā.

Turklāt daudzos dokumentos ir minēts atbalsts romu kultūrai un vēsturei vispārizglītojošajā mācību programmā. Kopumā lielākajā daļā stratēģiju tiek uzsvērts, ka, lai cīnītos pret stereotipiem, nepieciešama labāka kultūras izpratne.

Integrētas pieejas ietvaros dalībvalstīm izglītības jomā prioritārā kārtā būtu

- **jānovērš skolu segregācija un īpašo vajadzību izglītības ļaunprātīga izmantošana,**
- **pilnībā jānodrošina obligātā izglītība un jāveicina arodapmācība,**
- **jāveicina bērnu uzņemšana pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs,**
- **jāuzlabo skolotāju apmācība un skolu starpniecība,**
- **jāuzlabo vecāku izpratne par izglītības nozīmi.**

(b) *Nodarbinātība*

ES mērķis ir mazināt atšķirības starp romiem un pārējiem iedzīvotājiem nodarbinātības jomā¹⁵.

Visas dalībvalstis atzīst nepieciešamību mazināt atšķirības starp romiem un pārējiem iedzīvotājiem nodarbinātības jomā. Lai to panāktu, nepieciešams veicināt integrētu pieeju visās dalībvalstīs, bet jo īpaši tajās, kurās ir vairāk romu iedzīvotāju vai kurās atšķirības ir būtiskas. Turklāt aktīvai iekļaušanas politikai¹⁶ būtu arī jābūt romiem saprotamai. Turklāt, lai gūtu reālus rezultātus, dalībvalstīm nepieciešams mērķus izteikt skaitliski izmērāmā veidā, balstoties uz skaidri noteiktiem pamatdatiem, lai gūtos panākumus varētu uzraudzīt.

Īpaši tajās dalībvalstīs, kurās ir lielāks romu īpatsvars, šie iedzīvotāji apdzīvo galvenokārt lauku apvidus. Šo dalībvalstu stratēģijās būtu jāņem vērā šāds

¹⁵ Vairumā dalībvalstu romu skaits, kuri norāda, ka ir bezdarbnieki, ir vismaz divtik liels kā pārējo iedzīvotāju vidū. Itālijā, Čehijā un Slovākijā par bezdarbniekiem sevi atzina četras un pat piecas reizes vairāk romu nekā pārējo iedzīvotāju (*The situation of Roma in 11 EU Member States; Survey results at a glance*. Pamattiesību aģentūra, Pasaules banka, ANO Attīstības programma, 2012. gads).

¹⁶ Komisijas ieteikums 2008/867/EK par tādu cilvēku aktīvu integrāciju, kuri ir atstumti no darba tirgus (OV L 307/11.18.11.2008.)

ģeogrāfiskais sadalījums, nosakot piemērotus pasākumus (gan lauksaimniecības nozarē, gan citās nozarēs), kuros romi varētu piedalīties, tādējādi nodrošinot romiem reālas darba iespējas.

Pasākumi nolūkā palielināt līdzdalību darba tirgū

ES programmā prasītie pasākumi	Dalībvalstis, kas tiem pievērsušās
Vispārējā mērķa apstiprināšana	Visas dalībvalstis
Konkrēti mērķi atšķirību mazināšanai nodarbinātības jomā	BG, CZ, EL, ES, FR, HU, PL, PT, RO, SI, SK, FI
Vispārīgi pasākumi saskaņā ar vienlīdzīgas attieksmes principu, lai mazinātu atšķirības nodarbinātības jomā	DK, DE, EE, IE, FR, CY, LV, LU, NL, AT, PL, SE
Papildu vai īpaši pasākumi attiecībā uz romiem ¹⁷	BG, CZ, IE, ES, HU, AT, PT, RO, SI, SK, FI, SE
Pieklūve mikrokreditēšanai Ierēdņi publiskajā sektorā Individualizēti pakalpojumi	IE, EL, ES, FR, IT, HU, PT, RO, SK, FI IE IE, IT, HU, PT, RO, FI, SE
Integrēta pieeja	BG, CZ, ES, HU, SI, SK, FI, UK

Tikai dažas dalībvalstis bija pievērsušās ES programmā ierosinātajiem pasākumiem, piemēram, mikrokreditu pieejamības nodrošināšanai, kvalificētu ierēdņu nodarbināšanai publiskajā sektorā un individualizētu pakalpojumu sniegšanai un starpniecībai. Vairākas dalībvalstis paredz citus īpašus pasākumus, lai nodrošinātu romiem nediskriminējošu piekļuvi darba tirgum, tostarp, piemēram, arodapmācību un apmācību darba vietā vai bērnu aprūpes pieejamības veicināšanu. Vairākas dalībvalstis arī plāno vēl citus pasākumus papildus tiem, kas ierosināti ES programmā.

Romu iekļaušanu nodarbinātībā veicinošo pasākumu piemēri

Spānijas mērķis ir palielināt nodarbinātības rādītāju romu iedzīvotāju vidū no 44 % (2011. gadā) līdz 50 % 2015. gadā un 60 % 2020. gadā, izvirzot īpašu mērķi attiecībā uz romu sievietes nodarbinātības rādītāju. Programmas veicinās nepieciešamo prasmju apguvi un vienlaikus atvieglos piekļuvi parastajām mācību programmām saistībā ar piekļuvi nodarbinātībai.

Austrija veicina Austrijas un imigrantu kopienām piederīgo romu jauniešu piekļuvi darba tirgum, stiprinot *Thara* projektu, kas ietver sabiedrisko darbu, darbaudzināšanu un apmācību. Iepriekšējā *Thara* projektā (2011.-2012. gads) galvenā uzmanība tika veltīta valstspiederīgo un imigrantu romu piekļuvei nodarbinātībai, aptverot 107 romus un 56 dalībniekus no valsts pārvaldes un pilsoniskās sabiedrības. Balstoties uz gūtajām atziņām, pašreizējā projekta mērķis ir konkrētāk pievērsties integrācijai darba tirgū, tostarp atbalstot pašnodarbinātību.

Bulgārijas mērķis ir līdz 2015. gadam paaugstināt romu nodarbinātības rādītāju, galvenokārt ar ESF atbalstu rīkojot mācību kursus vairāk nekā 28 000 bezdarbnieku un nodarbināto romu, lai uzlabotu viņu iespējas atrast darbu un viņu kvalifikāciju un apmācot 1500 cilvēkus vadībā un

¹⁷ Īpašo pasākumu mērķis ir nodrošināt romiem nediskriminējošu piekļuvi darba tirgum, tostarp, piemēram, profesionālo sagatavošanu un apmācību darba vietā, piekļuves veicināšanu bērnu aprūpei utt.

uzņēmējdarbībā.

Romu līdzdalības palielināšana darba tirgū dalībvalstīs, kurās ir daudz romu iedzīvotāju, sniegs acīmredzamas ekonomiskas priekšrocības, īpaši ekonomiski grūtos laikos.

Integrētas pieejas ietvaros dalībvalstīm nodarbinātības jomā prioritārā kārtā būtu

- jānodrošina pielāgoti darba meklēšanas palīdzības un nodarbinātības dienesti,
- jāsniedz atbalsts pārejas sabiedrisko darbu programmām apvienojumā ar izglītību, kā arī sociālajiem uzņēmumiem, kuros tiek nodarbināti romi vai kuri tiem sniedz īpašus pakalpojumus,
- jāsniedz atbalsts pirmās darba pieredzes iegūšanai un apmācībai darba vietā,
- jālikvidē šķēršļi, tostarp diskriminācija, kas traucē iekļūt/atgriezties darba tirgū, īpaši sievietēm,
- jāsniedz spēcīgāks atbalsts pašnodarbinātībai un uzņēmējdarbībai.

(c) *Veselības aprūpe*

ES mērķis ir samazināt veselības stāvokļa atšķirības starp romiem un pārējiem iedzīvotājiem.

Kaut arī piekļuve veselības aprūpei ir universāla visās dalībvalstīs, reāli ne visi romi var piekļūt šiem pakalpojumiem tādā pašā mērā kā pārējie iedzīvotāji. Vairums dalībvalstu plāno uzlabot veselības aprūpes pieejamību romiem, izmantojot popularizēšanas pasākumus un citas metodes. Dažas dalībvalstis ir iekļāvušas pasākumus, kā mazināt nevienlīdzību veselības jomā starp romiem un pārējiem iedzīvotājiem, ietverot virkni profilaktisku pasākumu papildus tiem pasākumiem, kas uzskaitīti ES programmā. Tomēr tikai nedaudzas dalībvalstis ir izveidojušas visaptverošu pieeju, kā uzlabot romu veselību.

Vairākas dalībvalstis jau ir izveidojušas vai apsver izveidot programmas, kurās kvalificēti romi iesaistīti kā starpnieki, uzlabojot piekļuvi veselības aprūpei. Šādas iniciatīvas ir ļoti vēlamas. Tomēr šādus pasākumus nepieciešams papildināt ar citām darbībām, lai panāktu būtisku ietekmi uz veselības stāvokļa atšķirībām starp romiem un pārējiem iedzīvotājiem.

Nepieciešamība pēc sistemātiskas, integrētas pieejas veselībai ir atzīta par būtisku uzdevumu. Tai nepieciešama koordinācija starp veselības aprūpes jomu un citām jomām – īpaši izglītību, mājokļiem, nodarbinātību un diskriminācijas nepieļaušanu.

Pasākumi veselības aprūpes uzlabošanai

ES programmā prasītie pasākumi	Dalībvalstis, kas tiem pievērsušās
Vispārējā mērķa apstiprināšana	BG, CZ, IE, EL, ES, FR, IT, HU, RO, SI, SK, SE
Konkrēti mērķi veselības stāvokļa atšķirību	BG, CZ, IE, EL, ES, FR, IT, HU, RO, SI, SK

mazināšanai	
Vispārīgi pasākumi veselības stāvokļa atšķirību mazināšanai, kuros izmanto esošās struktūras	DK, DE, EE, FR, CY, LV, LU, NL, AT, PL, PT, SE
Pieklūve kvalitatīvai veselības aprūpei īpaši bērniem un sievietēm	EE, EL, ES, FR, IT, HU, PL, SK, SE
Papildu pasākumi ¹⁸	BE, BG, CZ, EE, ES, HU, PT, RO, SI, SK, FI, SE, UK

Vairākas dalībvalstis uzsver nepieciešamību būtiski pievērsties bērnu un sieviešu veselības jautājumiem¹⁹. Dažas dalībvalstis min veselības aprūpes speciālistu sagatavošanas būtisko nozīmi, lai strādātu ar cilvēkiem, kuriem ir dažāda sociāli ekonomiskā izcelsme.

Romu iekļaušanu veselības aprūpē veicinošo pasākumu piemēri

Ungārija ir izvirzījusi mērķi ar Eiropas Sociālā fonda palīdzību apmācīt 2000 romu sievietes un atvieglot praktiskās pieredzes iegūvi sociālo, bērnu labklājības un bērnu aizsardzības dienestu darbā, kā arī ģimenes atbalsta sociālo darbinieku, kopienas veidotāju, nodarbinātības veicinātāju un veselības aprūpes starpnieku darbā.

Īrija sniedza pieklūvi virknei nomadiem paredzētu veselības dienestu, piemēram, Nomadu veselības vienībām un Primārās veselības aprūpes projektiem (tostarp veselības aprūpes starpniekiem un sabiedriskās veselības aprūpes māsām, kas nodarbojas ar iedzīvotājiem, kuri neuzturas vienā vietā). Kopš 1994. gada dažas nomadu sievietes tiek apmācītas par kopienas starpniecēm veselības jautājumos, lai veidotu primārās veselības aprūpi, balstoties uz nomadu kopienu vērtībām.

Rumānijas valdība 2011. gadā nodarbināja aptuveni 450 veselības nozares starpnieku, lai uzlabotu romu iedzīvotāju pieklūvi valsts veselības dienestiem. Viņu uzdevums ir veicināt dialogu starp romiem un medicīnas iestādēm un darbiniekiem. Viņi sniedz aktīvu atbalstu romu iedzīvotājiem saistībā ar personas dokumentu iegūšanu, veselības apdrošināšanu un reģistrēšanos pie ģimenes ārsta, kā arī skaidro dažādus veselības jautājumus mātēm. Tā kā šī prakse ir izrādījusies sekmīga, viens no mērķiem romu iekļaušanas jomā ir līdz 2020. gadam par 25 % palielināt starpnieku skaitu veselības jomā.

Tomēr šīs apņemšanās nepieciešams nostiprināt, nosakot konkrētus termiņus to īstenošanai un izvirzot izmērāmus mērķus, lai varētu uzraudzīt progresu. Turklāt daudzās dalībvalstīs nepieciešams skaidrāk piešķirt finanšu līdzekļus, lai mazinātu nevienlīdzību.

Integrētas pieejas ietvaros dalībvalstīm veselības aprūpes jomā prioritārā kārtā būtu

- **jāpaplašina pamata sociālās apdrošināšanas aptvērums un pakalpojumi (tostarp risinot reģistrāciju vietējās iestādēs),**
- **jāuzlabo romu un citu neaizsargāto grupu pieklūve pamata, ārkārtas un**

¹⁸ Šie pasākumi ir vērsti uz profilaktisko aprūpi, piemēram, romu vakcinācijas rādītāju uzlabošanu, un uz veselīga dzīvesveida popularizēšanu romu vidū, kā arī uz reproduktīvo veselību (piemēram, jaunu meiteņu grūtniecības novēršanu). Vairākas dalībvalstis minējušas arī pasākumus veselības aprūpes speciālistu aizspriedumainas attieksmes novēršanai.

¹⁹ Prioritārās jomas šajā ziņā ir reproduktīvā veselība un profilaktiskā aprūpe, tostarp uzlabota imunizācija.

specializētajiem dienestiem,

- jāizvērs izpratnes veicināšanas kampaņas par regulārām medicīniskām pārbaudēm, pirmsdzemdību un pēcdzemdību aprūpi, ģimenes plānošanu un imunizāciju,
- jānodrošina, ka informācija par profilaktiskiem veselības aprūpes pasākumiem nonāk līdz romiem, un īpaši sievietēm un bērniem,
- jāuzlabo dzīves apstākļi, īpašu uzmanību pievēršot segregētām apmetnēm.

(d) *Mājokļi un pamatpakalpojumi*

ES mērķis ir novērst procentuālo atšķirību starp romiem un pārējiem iedzīvotājiem attiecībā uz piekļuvi mājokļiem un komunālajiem pakalpojumiem.

Kaut arī visas dalībvalstis ir vienprātis, ka nepieciešams uzlabot daudzu romu mājokļu apstākļus, konkrētus pasākumus integrētas pieejas ietvaros, lai risinātu šo situāciju, ierosina nedaudzas. Atsevišķi pasākumi, kas neietilpst visaptverošā pieejā mājokļu jautājumam, tostarp citi papildu pasākumi izglītības, nodarbinātības un veselības aprūpes jomā, var nesniegt paliekošus rezultātus. Tādēļ dalībvalstis tiek mudinātas apsvērt, kā paplašināt mājokļu intervences, pilsētplānošanas un lauku attīstības jomu un tās iekļaut šādā visaptverošā plānā. Dažas dalībvalstis, īpaši tās, kurās romu iedzīvotāju ir samērā maz, romu mājokļu jautājumus risina esošo struktūru ietvaros. Vairākas dalībvalstis pievēršas piekļuvei mājokļiem, tostarp sociālajiem mājokļiem.

Pasākumi mājokļu situācijas uzlabošanai

ES programmā prasītie pasākumi	Dalībvalstis, kas tiem pievērsušās
Vispārējā mērķa apstiprināšana	Visas dalībvalstis, izņemot LT
Konkrēti mērķi, lai mazinātu atšķirības piekļuvē mājokļiem un komunālajiem pakalpojumiem	Visas dalībvalstis, izņemot LT
Vispārīgi pasākumi, izmantojot pašreizējās struktūras	DK, DE, EE, LV, LU, NL, AT, SE
Piekļuve mājokļiem, tostarp sociālie mājokļi	BG, CZ, DK, DE, IE, ES, IT, CY, HU, AT, PT, SI, SK, SE,
Iedzīvotāju, kuri neuzturas vienā vietā, vajadzību risināšana	BE, IE, FR, AT, UK
Integrēta pieeja	CZ, ES, FR, HU, PT, RO, FI,

Tikai nedaudzas dalībvalstis plāno īpašus pasākumus, lai veicinātu nediskriminējošu piekļuvi mājokļiem. Vairums dalībvalstu, kurās ir nomadu kopienas, paredz īpašus pasākumus attiecībā uz iedzīvotājiem, kas neuzturas vienā vietā. Lai dalībvalstis rastu ilgtspējīgus risinājumus, būtiska ir reģionālo un vietējo iestāžu, kā arī vietējo romu un pārējo iedzīvotāju kopienu iesaiste.

Romu iekļaušanu mājokļu jomā veicinošo pasākumu piemēri

Apvienotajā Karalistē Velsas reģionālās iestādes ievieša īpašus pasākumus, lai uzlabotu izmitināšanu un piekļuvi pakalpojumiem romiem un iedzīvotājiem, kas neuzturas vienā vietā. Velsas valdība finansējumu, kas vietējām iestādēm pieejams, lai varētu veikt renovāciju un veidot jaunas apmešanās vietas, ir palielinājusi no 75 % līdz 100 %.

Ungārijā nolūkā veicināt segregētā vidē dzīvojošu personu sociālo integrāciju, izmantojot gan ESF, gan ERAF līdzekļus, tiks īstenotas integrētas programmas, kas paredzētas sociālo, kopienas, izglītības, veselības aprūpes, nodarbinātības un mājokļu apstākļu uzlabošanai. Papildus kopienas centru izveidei, kuros iemītniekiem tiks sniegti higiēnas un citi pakalpojumi, tiks risinātas arī viņu mājokļu vajadzības, tostarp, izmantojot sociālos mājokļus.

Francijā vairākas vietējās iestādes ir izveidojušas „iekļaušanas ciematus”, lai risinātu sliktākā situācijā esošu cilvēku, tostarp romu, kuri dzīvo nelegālās apmetnēs, vajadzības. Šādus projektus ar Eiropas Reģionālās attīstības fonda palīdzību izvērsīs arī citas vietējās iestādes.

Ņemot vērā vietējā līmeņa nozīmi mājokļu jautājumu risināšanā, dalībvalstis tiek aicinātas veicināt kopienas vadītos vietējos attīstības un integrētos teritoriālos ieguldījumus, kurus atbalsta no Eiropas Reģionālās attīstības fonda, Eiropas Sociālā fonda un Kohēzijas fonda²⁰.

Integrētas pieejas ietvaros dalībvalstīm mājokļu jomā prioritārā kārtā būtu

- jāveicina desegregācija,
- jāveicina vietēja līmeņa integrētas pieejas mājokļu jautājumam, īpašu uzmanību veltot komunālo un sociālo pakalpojumu infrastruktūrai,
- attiecīgā gadījumā integrētas pieejas ietvaros jāuzlabo sociālo mājokļu un apmešanās vietu pieejamība, tostarp izmaksu ziņā, un kvalitāte, nodrošinot cenu ziņā pieejamus pakalpojumus.

2.2. Strukturālo prasību novērtējums

ES programma aicina dalībvalstis īstenot mērķtiecīgu pieeju saskaņā ar Kopīgajiem romu iekļaušanas pamatprincipiem, nodrošinot to romu integrācijas valsts stratēģiju saskaņību ar valstu reformu programmām stratēģijas „Eiropa 2020” ietvaros.

(a) Reģionālā / vietējā līmeņa un pilsoniskās sabiedrības iesaiste

ES programmā ir uzsvērtā nepieciešamība pastāvīgi risināt dialogu ar reģionālajām un vietējām iestādēm, kā arī ar romu pilsonisko sabiedrību par valstu stratēģiju izstrādi, īstenošanu un uzraudzību.

Vairums dalībvalstu uzsver vietējos projektus vai vietējo vai reģionālo iestāžu iniciatīvas nolūkā veicināt romu iekļaušanu, bet tikai nedaudzas skaidri paredz šo iestāžu iesaisti stratēģiju īstenošanā un uzraudzībā. Turklāt visai maz kas liecina, ka šie vietējie publiskie procesa dalībnieki būtu iesaistīti stratēģiju projektu izstrādē vai ar tiem būtu notikusi apspriešanās. Ļoti nedaudzās gadījumos dalībvalstis skaidri

²⁰ *Elements for a Common Strategic Framework 2014-2020*, dienestu darba dokuments (2012) 61 final, 14.3.2012.

nenorāda pasākumus valsts līmenī, bet konkrētas programmas tiek īstenotas reģionālā un vietējā līmenī.

Attiecībā uz pilsonisko sabiedrību vairākas dalībvalstis savu politikas dokumentu izstrādes laikā ir rīkojušas plašas apspriešanās ar romu pārstāvjiem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām, lai gan šķiet, ka to viedoklis ne vienmēr ir ticis ņemts vērā.

Reģionālo un vietējo iestāžu un pilsoniskās sabiedrības iesaiste

ES programmā prasītie pasākumi	Dalībvalstis, kas tiem pievērsušās
Apspriešanās ar vietējām un reģionālajām iestādēm vai romu/pilsonisko sabiedrību stratēģijas projekta izstrādes laikā	BE, BG, DK, DE, EE, IE, ES, FR, IT, LV, HU, NL, AT, PL, PT, RO, SI, SK, FI, SE, UK
Reģionālo un vietējo iestāžu plānota iesaiste īstenošanā	BE, BG, CZ, DE, IE, EL, ES, FR, CY, LV, LT, AT, PT, RO, SI, SK, FI, SE, UK
Romu/pilsoniskās sabiedrības pārstāvju plānota iesaiste īstenošanā	BE, BG, DE, IE, EL, ES, FR, LV, HU, AT, PL, PT, RO, SI, SK, FI, SE, UK

Tomēr vairums dalībvalstu neizskaidroja savu redzējumu par sadarbību politikas īstenošanā un uzraudzībā ar reģionālajām un vietējām iestādēm, no vienas puses, un pilsonisko sabiedrību, kā arī romu kopienām, no otras. Dalībvalstīm jāpieliek lielākas pūles, lai visos valsts stratēģijas posmos jēgpilni iesaistītu gan reģionālās un vietējās iestādes, gan pilsonisko sabiedrību.

Integrētas pieejas ietvaros dalībvalstīm prioritārā kārtā būtu

- **stratēģiju pārskatīšanā, īstenošanā un uzraudzīšanā cieši jāiesaista reģionālās un vietējās iestādes atbilstīgi to konkrētai kompetencei,**
- **stratēģiju īstenošanā un uzraudzībā jāiesaista pilsoniskā sabiedrība, tostarp romu organizācijas,**
- **jānodrošina koordinācija starp dažādiem pārvaldības līmeņiem, kas iesaistīti stratēģiju īstenošanā,**
- **romu iekļaušana jāintegrē reģionālajā un vietējā darba kārtībā,**
- **jāizmanto Eiropas Sociālais fonds, lai stiprinātu romu organizāciju spējas.**

(b) *Politikas īstenošanas efektīva uzraudzība un izvērtēšana*

ES programmā dalībvalstis tiek aicinātas savās stratēģijās ietvert stingras uzraudzības metodes romu iekļaušanas darbību ietekmes izvērtēšanai, kā arī pārskatīšanas mehānismu stratēģiju pielāgošanai.

Vairākas dalībvalstis atzīst stingras uzraudzības sistēmas nepieciešamību, un dažas cenšas ieviest šādu sistēmu vai vismaz plāno to izstrādāt. Dažas dalībvalstis ir sekmīgi izmēģinājušas teritoriālu pieeju situācijas attīstības uzraudzībai, īpaši tajos apvidos, kur situācija ir smagāka. Tomēr nepieciešami būtiski pūliņi, lai izpildītu ES programmā paredzēto un attiecīgos gadījumos nodrošinātu pienācīgu ziņošanu par romu sociāli ekonomisko iekļaušanu stratēģijas „Eiropa 2020” ietvaros.

Uzraudzība un īstenošana

ES programmā prasītie pasākumi	Dalībvalstis, kas tiem pievērsušās
Stingra uzraudzība, lai izvērtētu ietekmi	IE, LV, PT, SK
Pārskatīšanas mehānisms stratēģijas pielāgošanai	BG, IE, EL, ES, LV, SK, FI, SE

Integrētas pieejas ietvaros dalībvalstīm būtu

- jāizstrādā stingra uzraudzības sistēma vai jāizmanto jau esošā, ja iespējams, sadarbībā ar valsts statistikas birojiem nosakot pamatscenāriju, atbilstīgus rādītājus un izmērāmus mērķus,
- jānodrošina, ka katrā programmā ir paredzēti noteikumi par tās būtiskuma, efektivitātes un ietekmes novērtēšanu.

(c) Diskriminācijas aizliegums un pamattiesību aizsardzība

ES programmā dalībvalstīm tiek prasīts nodrošināt, ka romi netiek diskriminēti un attieksme pret viņiem ir tāda pati kā pret visiem citiem cilvēkiem, paredzot vienlīdzīgu piekļuvi visām pamattiesībām, kā noteikts ES Pamattiesību hartā.

Visas dalībvalstis savās stratēģijās pievērsa uzmanību diskriminācijas aizlieguma veicināšanai un pamattiesību aizsardzībai. Vairumā stratēģiju īpaša sadaļa vai nodaļa ir veltīta izpratnes veicināšanai par pamattiesībām un cīņai pret diskrimināciju vai cilvēktiesību pārkāpšanu (tostarp risinot ar cilvēku tirdzniecību saistītus jautājumus).

Pasākumi cilvēktiesību un diskriminācijas aizlieguma veicināšanai

ES programmā prasītie pasākumi	Dalībvalstis, kas tiem pievērsušās
Pasākumi cilvēktiesību un diskriminācijas aizlieguma jomā	BE, BG, CZ, DK, DE, EE, IE, EL, ES, FR, IT, CY, LV, LT, LU, HU, NL, AT, PL, PT, RO, SI, SK, FI, SE, UK

Risinājumi situācijai, kad romi netiek reģistrēti valsts iedzīvotāju reģistros un attiecīgā gadījumā viņiem nav personu apliecinošu dokumentu, ir absolūti nepieciešami, lai nodrošinātu vienlīdzīgu piekļuvi publiskajiem pakalpojumiem. Šim jautājumam būtu steidzami un pienācīgi jāpievēršas tajās dalībvalstīs, kur tas ir problemātisks.

Katras dalībvalsts spēcīgā pieejā jāietver aktīvāka cīņa pret diskrimināciju un rasismu, tostarp pret to veidiem, kas skar romus. Tas būtu jābalsta uz tā, ka ikvienam ir pilnībā jāievēro ES²¹ un valstu tiesību akti, un ir jāvairo izpratne par sabiedrības

²¹ Padomes 2000. gada 29. jūnija Direktīva 2000/43/EK, ar ko ievieš vienādas attieksmes principu pret personām neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības (OV L 180, 19.7.2000.). 2008. gada 28. novembra Pamatlēmums 2008/913/TI par krimināltiesību izmantošanu cīņā pret noteiktiem rasisma un ksenofobijas veidiem un izpausmēm (OV L 328, 6.12.2008.)

ieinteresētību romu integrācijā. Starpkultūru saskarsmes iespējas var vairojot šādu izpratni un veicināt destigmatizēšanu.

Attiecībā uz piekļuvi pamattiesībām īpaši neaizsargāta grupa ir romu bērni, kuri, atskaitot izglītības un veselības jomas, uzmanības lokā nonāk vien retumis. Vairākās stratēģijās īpaša uzmanība tiek pievērsta romu sieviešu stāvoklim, tomēr ir nepieciešami papildu pasākumi, lai dotu viņām iespēju īstenot savas tiesības.

Ievērojams skaits romu, kuri dzīvo dalībvalstīs, ir trešo valstu valstspiederīgie, kas dalībvalstīs uzturas likumīgi, un viņiem jāsakaras ar tādām pašām problēmām kā migrantiem, kas nāk no valstīm ārpus ES. Viņus nedrīkstētu diskriminēt, bet gan viņiem būtu jābūt tādām pašām tiesībām kā tās, kas piešķirtas migrantiem no valstīm ārpus ES.

Integrētas pieejas ietvaros dalībvalstīm prioritārā kārtā būtu

- jāpanāk, ka visi romi ir reģistrēti attiecīgās iestādēs,
- aktīvāk jācīnās pret rasismu un diskrimināciju, tostarp vienlaicīgu vairāku veidu diskrimināciju,
- jāveido sabiedrības izpratne par kopīgiem ieguvumiem no romu iekļaušanas,
- efektīvāk jācīnās pret bērnu darbu un jārisina jautājumi saistībā ar cilvēku tirdzniecību, tostarp īstenojot starptautisku sadarbību.

(d) Valstu kontaktpunkti

ES programmā dalībvalstīm prasīts norādīt valsts kontaktpunktu romu integrācijas valsts stratēģijai un iestādi, kas koordinē stratēģijas izstrādi un īstenošanu. Visas dalībvalstis ir izpildījušas šo prasību, un tajās ir kontaktpunkti, vairumā valstu – augstā līmenī²². Koordinējošo iestāžu skaidra noteikšana visās 27 dalībvalstīs ir uzlabojums salīdzinājumā ar iepriekšējo situāciju un spēcīgs apliecinājums politiskai gribai risināt romu integrācijas jautājumus²³. Vienlaikus jānodrošina cieša sadarbība starp valstu kontaktpunktiem un iestādēm, kas ir atbildīgas par finansējumu un īstenošanu.

Valstu kontaktpunkti

ES programmā prasītie pasākumi	Dalībvalstis, kas tiem pievērsušās
Iecelt valsts kontaktpunktu	Visas dalībvalstis

Visi pasākumi būtu jāievieš tā, lai valsts kontaktpunkts varētu efektīvi koordinēt romu iekļaušanas politikas jomas.

²² Valstu kontaktpunktus skatīt šeit: http://ec.europa.eu/justice/discrimination/roma/national-strategies/index_en.htm.

²³ Grieķijā valsts kontaktpunkta noteikšana ir paredzēta 2012. gada otrajā pusē.

2.3. Pasākumu finansēšanas novērtējums

ES programmā dalībvalstīm prasīts piešķirt romu iekļaušanas pasākumiem pietiekamu finansējumu no valsts budžeta, kuru attiecīgā gadījumā papildinās ar ES un starptautisko finansējumu. Valsts stratēģiju novērtējums liecina, ka vairums dalībvalstu nav romu iekļaušanai piešķirušas pietiekamus budžeta līdzekļus. Tikai dažas dalībvalstis ir norādījušas budžeta līdzekļus un konkrētas summas romu iekļaušanas politikas pasākumiem.

Lai nodrošinātu savas politikas īstenošanu, vairākas dalībvalstis plāno izmantot galvenokārt ES finansējumu, īpaši Eiropas Sociālo fondu un Eiropas Reģionālās attīstības fondu. Kaut arī ir iespējas atbalstu neaizsargātām grupām, piemēram, romiem, sniegt lauku attīstības politikas ietvaros, vairumā stratēģiju vispār nav atsauces uz Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai (ELFLA). Budžeta līdzekļu piešķirumos romu integrācijas valsts stratēģijām būtu jāizmanto teritoriāla pieeja, pievēršoties īpašām vajadzībām ģeogrāfiskos apvidos, kurus vismagāk skārusi nabadzība, vai mērķgrupām, kuras visvairāk apdraud diskriminācija vai atstumšana, īpašu uzmanību pievēršot marginalizētām kopienām, piemēram, romiem²⁴.

Finansējuma piešķiršana

ES programmā prasītie pasākumi	Dalībvalstis, kas tiem pievērsušās
Nav ziņu par finansējumu	IE, FR, CY, LU, NL, AT, FI, UK
Nav budžeta piešķirumu	BE, DK, DE, EE, ES
Norāde par finansējuma piešķiršanu no valsts budžeta	BG, EL, LV, LT, HU, PL, RO, SI, SK, SE
Norāde par starptautiska/ES finansējuma piešķiršanu	CZ, EL, LV, LT, HU, PL, PT, RO, SI, SK

Dalībvalstīm romu iekļaušanai būtu vairāk un labāk jāizmanto ES fondi, tādējādi palielinot to apgūšanas pakāpi.

Lai nodrošinātu savu romu iekļaušanas stratēģiju ilgspējīgu īstenošanu, dalībvalstīm būtu jāpierāda nepārprotama apņemšanās nodrošināt finansējumu līdz pat 2020. gadam, tādējādi paužot politisko gribu risināt romu atstumtības problēmas.

²⁴

Eiropas Komisija sadarbojas ar Pasaules Banku, lai izstrādātu kartēšanas metodoloģiju, kā arī nabadzības un atstumtības kartes vairumam dalībvalstu, kuras pievienojās ES 2004. gadā vai pēc tam. Eiropas Teritorijas plānošanas novērošanas tīkls 2011. gadā aicināja iesniegt priekšlikumus nolūkā izstrādāt nabadzības un atstumtības kartes vairākām dalībvalstīm, kas ES pievienojās pirms 2004. gada. Eiropas Komisija 2011. gada beigās ierosināja, ka nākamajā plānošanas periodā dalībvalstis iekļauj to partnerību līgumu un nabadzības apkarošanas darbības programmu ieguldījumu, galvenos pūliņus vēršot uz konkrētiem ģeogrāfiskiem apvidiem vai mērķgrupām.

3. UZDEVUMI PAPLAŠINĀŠANĀS VALSTĪM

ES programmā uzsvērts, ka ES mērķi romu integrācijas jomā vienlīdz attiecas uz paplašināšanās valstīm. Šo valstu romu integrācijas valsts stratēģijas nepieciešams pārskatīt saskaņā ar minētajiem mērķiem, un tajās nepieciešams atspoguļot visaptverošu pieeju, kāda prasīta ES programmā. Tas ir nepārprotami uzsvērts Komisijas Paplašināšanās stratēģijā un galvenajos uzdevumos 2011.-2012. gadā²⁵.

Komisija savos gada progresa ziņojumos cieši seko notikumu gaitai. Papildus galvenajai uzmanībai uz ES pamatprogrammas četrām galvenajām jomām Rietumbalkānu valstīm un Turcijai īpaša uzmanība būtu jāpievērš tam, lai tiktu atvieglota piekļuve personas dokumentiem un reģistrācija vietējās iestādēs²⁶. Paplašināšanās valsts iestādēm arī turpmāk nepieciešams saglabāt apņemšanos veikt konkrētus pasākumus šajās jomās²⁷.

Kandidātvalstīs vairākus pasākumus jau finansē no Pirmspievienšanās palīdzības instrumenta (*IPA*) cilvēkresursu attīstības komponenta. Saņēmēju valstu darbības programmā ir neaizsargātām grupām un romiem veltīta nodaļa, kas veicina sociālo iekļaušanu, tostarp mācības, profesionālo orientāciju un pasākumus, lai uzlabotu līdzdalību darba tirgū.

Lai vēl vairāk palīdzētu šīm valstīm to centienos veicināt romu integrāciju, Komisija ir veikusi pasākumus, lai uzlabotu *IPA* izmantošanu tā, lai romu iekļaušanas jautājumi valsts un reģionālā līmenī tiktu risināti stratēģiskāk un būtu vairāk vērsti uz rezultātu²⁸.

Uzlabojot romu integrāciju, tiek panākts sociālais taisnīgums un veidota iekļaujošāka sabiedrība paplašināšanās valstīs. Tā ir daļa no ES kopīgajām vērtībām, kuras pievienošanās gaitā pārņemt tiek mudinātas paplašināšanās valstis. Tomēr tas, ka romi paplašināšanās valstīs pašlaik dzīvo sliktos apstākļos, ir izraisījis to romu skaita palielināšanos, kas uz laiku migrē uz ES dalībvalstīm, izmantojot bezvīzu režīmu un pat iesniedzot patvēruma pieteikumus²⁹. Tam var būt negatīva ietekme uz vīzu režīma liberalizāciju, kas ir viens no lielākajiem sasniegumiem ceļā uz Rietumbalkānu integrāciju ES. Paplašināšanās valstīm jākāpina pūliņi vēl vairāk integrēt savus romu pilsoņus. Šajā sakarā būtu jārod arī ilgspejīgi risinājumi attiecībā uz bēgļiem un iekšzēmē pārvietotām personām, no kurām daudzi ir romi³⁰.

²⁵ COM(2011) 666.

²⁶ Zagrebas 2011. gada 27. oktobra deklarācija, ko apstiprināja Konferencē par civilstāvokļa dokumentiem un reģistrāciju Dienvidaustrumeiropā.

²⁷ Šī apņemšanās ietver attiecīgu vispārīgu vai konkrētu rīcības plānu un programmu izveidi vai pārskatīšanu četrās galvenajās jomās, piekļuves atvieglošanu personas dokumentiem un reģistrācijai, pirmsskolas izglītības veicināšanu un mācības nepabeigušo romu skaita samazināšanu, romu nodarbinātības veicināšanu publiskajā un privātajā sektorā, diskriminācijas novēršanu sociālajā un veselības aprūpē un romu mājokļu apstākļu uzlabošanu, jo īpaši attiecībā uz tiem, kas mitinās neoficiāli.

²⁸ Īstenošanu uzrauga ar Stabilizācijas un asociācijas procesa mehānisma un gada progresa ziņojumu starpniecību, darbs pie operatīvajiem secinājumiem tiks turpināts 2012. gada *SAA* komitejas sanāksmēs.

²⁹ SEC(2011) 695 un SEC(2011) 1570.

³⁰ Sarajevas process (Belgradas 2011. gada 7. novembra deklarācija) šajā jautājumā ietver 584 miljonu eiro vērtu Kopīgo reģionālo programmu.

4. TURPMĀKĀ RĪCĪBA

Komisijas veiktais romu integrācijas valsts stratēģiju novērtējums liecina, ka dalībvalstis īsteno centienus izstrādāt visaptverošu pieeju romu integrācijai. Tomēr joprojām ir daudz darba valstu līmenī. Romu sociāli ekonomiskā integrācija pirmkārt un galvenokārt joprojām ir dalībvalstu atbildība, un tām būs nepieciešami lielāki pūliņi, lai spētu izpildīt savu pienākumus, pieņemot konkrētākus pasākumus, izvirzot precīzus un izmērāmus mērķus, skaidri paredzot finansējumu valsts līmenī un izveidojot pareizu uzraudzības un izvērtēšanas sistēmu.

Lai paveiktu apzinātos uzdevumus un panāktu romu minoritāšu efektīvu integrāciju, dalībvalstīm, īpaši tām, kurās ir ievērojams romu iedzīvotāju īpatsvars, jo īpaši nepieciešams

- *turpināt regulāru divpusēju dialogu ar Komisiju un attiecīgām ieinteresētajām personām, lai*
 - nodrošinātu valsts stratēģiju un rīcības plānu saskanību ar ES tiesību aktiem un politikas virzieniem un ar valstu konkrēto situāciju, tostarp galvenajiem politikas virzieniem un publiskā sektora reformām, un lai ņemtu vērā ekonomiskās krīzes ietekmi,
 - nodrošinātu gan valsts, gan Eiropas līdzekļu efektīvu izmantošanu,
 - veicinātu un uzraudzītu stratēģiju konkrētu īstenošanu;

- *iesaistīt reģionālās un vietējās iestādes*

Dalībvalstīm nepieciešams nodrošināt stratēģijas īstenošanas saskanību ar reģionālajiem un vietējiem plāniem. Reģionālajām un vietējām iestādēm ir neatsverama loma izmaiņu panākšanā, un tās nepieciešams pilnībā iesaistīt stratēģiju pārskatīšanā un īstenošanā. Turklāt Komisija vēl vairāk veicinās pieredzes apmaiņu un kontaktus reģionālo un vietējo iestāžu starpā;

- *cieši sadarboties ar pilsonisko sabiedrību*

Pilsoniskā sabiedrība un jo īpaši romu organizācijas nebūtu uzskatāmas par izmaiņu pasīviem saņēmējiem, bet gan tās būtu jāaicina aktīvi darboties izmaiņu panākšanā. Tām jāspēlē būtiska loma romu iesaistē un uzticības veidošanā starp vairākumu un minoritātēm. Dalībvalstīm jāveic nepieciešamie pasākumi, lai nodrošinātu pilsoniskās sabiedrības iesaisti valsts stratēģijas pārskatīšanā, īstenošanā un uzraudzībā;

- *piešķirt samērīgus finanšu resursus*

Dalībvalstīm nepieciešams piešķirt pietiekamus resursus romu integrācijas valsts stratēģiju īstenošanai, jo tās atspoguļo dalībvalstu mērķus. Papildus valsts finansējumam šajās stratēģijās ietvertās darbības tiks iekļautas arī sarunās par struktūrfondu un Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai 2014.–2020. gada plānošanas periodu. Komisijas ierosinātajā kohēzijas politikas satvarā ir ietverts minimuma piešķirums sociālajai iekļaušanai un nabadzības novēršanai, labāka piekļuve līdzekļiem, to labāka koordinācija un

integrācija, prioritātes piešķiršana ieguldījumiem marginalizēto kopienu, piemēram, romu, integrācijai un *ex-ante* nosacījumu prasības, par nosacījumu struktūrfondu ieguldījumiem izvirzot romu integrācijas valsts stratēģiju esamību saskaņā ar ES programmu;

- *uzraudzīt pārmaiņas un radīt iespējas pielāgot politiku*

Eiropas semestra ietvaros tiks pārbaudīta valsts reformu programmu saskaņība ar romu integrācijas valsts stratēģijām, un attiecīgos gadījumos dalībvalstis saņems īpaši uz romu integrāciju attiecinātas atsaucies ieteikumos katrai dalībvalstij atsevišķi, lai sniegtu ievirzi attiecīgo dalībvalstu turpmākam progresam. Turpmākajos gados dalībvalstīm atbilstīgi to romu iedzīvotāju īpatsvaram tiek prasīts valsts reformu programmās sistemātiski pievērsties romu iekļaušanas jautājumiem.

Turklāt šim paziņojumam pievienotajā dienestu darba dokumentā ir iekļauts galveno punktu kopsavilkums, lai palīdzētu dalībvalstīm pārvarēt atšķirības starp romu iedzīvotājiem un pārējiem iedzīvotājiem. Sīkāks novērtējums tiks apspriests ar dalībvalstīm dialoga ietvaros.

Dalībvalstis tiek aicinātas arī dalīties ar Komisiju savas attiecīgās stratēģijas uzraudzības ietvaros gūtajos konstatējumos.

ES Pamattiesību aģentūra turpinās veikt apsekojumus visā ES un cieši sadarbosies ar dalībvalstīm, lai sniegtu tām atbalstu stingru valsts uzraudzības sistēmu izstrādē.

Komisija turpinās sniegt atbalstu spēju mobilizēšanai dalībvalstīs. Šajā nolūkā tiks izveidots visu ES dalībvalstu kontaktpersonu tīkls, lai apmainītos ar informāciju par rezultātiem, kādi gūti ar to pasākumiem, pievērsties romu iekļaušanai, veiktu labākās prakses apmaiņu un salīdzinoši izvērtētu to stratēģiju īstenošanu. Eiropas platforma romu iekļaušanai arī turpmāk būs forums, kurā ieinteresētās personas varēs veikt viedokļu apmaiņu.

Komisija katru gadu veiks pārskatu par romu integrācijas valsts stratēģiju īstenošanu, sniedzot ziņojumu Eiropas Parlamentam un Padomei, kā arī stratēģijas „Eiropa 2020” ietvaros;

- *pārliecinoši cīnīties pret diskrimināciju*

Dalībvalstīm nepieciešams nodrošināt, ka to teritorijā tiek efektīvi izpildīti diskriminācijas aizlieguma tiesību akti. Komisija, 2013. gadā sniedzot ziņojumu par ES Rasu vienlīdzības direktīvas³¹ piemērošanu, pievērsīsies juridiskiem jautājumiem, īpašu uzsvaru liekot uz tiem aspektiem, kas ir būtiski romu integrācijai.

³¹ Padomes 2000. gada 29. jūnija Direktīva 2000/43/EK, ar ko ievieš vienādas attieksmes principu pret personām neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības (OV L 180, 19.7.2000.).